

ПІДСУМКИ ЩОРІЧНОГО САМІТУ ЛІДЕРІВ G20

В. Орлик, центр зовнішньополітичних досліджень НІСД

18-19 листопада поточного року в Ріо-де-Жанейро (Бразилія) відбувся черговий саміт лідерів країн Групи 20 (G20) – міжнародної організації, яка об'єднує міністрів фінансів та керівників банків 20 економік: 19 найбільших економік світу, Європейського Союзу (ЄС) та Африканського Союзу; економіки G20 – це 90 % світового валового національного продукту (ВНП) – сукупної ринкової вартості новостворених у країнах кінцевих товарів і послуг; 80 % світової торгівлі, зокрема й внутрішньої торгівлі в ЄС, дві третини населення світу. На цьогорічному саміті G20 розглянуто глобальні виклики, серед яких боротьба з голодом і бідністю, протидія кліматичним змінам, зменшення соціальної нерівності та пошук способів подолання зазначених проблем.

Висновки

- Нинішня зустріч лідерів G20 виявила поглиблення відмінностей держав Заходу та країн Глобального Півдня у підходах до питань досягнення миру і безпеки як на регіональному, так і на глобальному рівнях, складність досягнення консенсусу з основних питань міжнародного порядку денного. Частково такі відмінності у підходах можуть пов'язуватися із очікуваннями змін зовнішньополітичного курсу США після інавгурації Дональда Трампа.
- Спільна декларація G20 у Ріо-де-Жанейро продемонструвала пріоритетність боротьби з голодом, бідністю та нерівністю, сприяння сталому розвитку в його економічному, соціальному та екологічному вимірах перед питаннями забезпечення миру і глобальної безпеки.
- Для української дипломатії важливо продовжувати активну роботу із провідними державами «незахідного» світу з метою пояснення принципових позицій України у завершенні війни та формуванні нової архітектури безпеки на регіональному та глобальному рівнях. Доцільним є приєднання до глобальних соціальних починань типу ініційованого Бразилією Глобального альянсу проти голоду та бідності.

Відкриваючи зустріч на правах господаря, президент Бразилії Луїз Інасіо Лула да Сілва заявив про рекордну кількість збройних конфліктів у світі з часу Другої світової війни, зростання соціальної, расової й гендерної нерівності, екстремальні погодні явища та закликав колег зосередитися на проблемах бідності, клімату та економічного розвитку.

Основні тези Спільної декларації відтворюють пріоритети бразильського головування (соціальна інтеграція та боротьба з голодом; подолання бідності; сталий розвиток, енергетичні переходи та реагування на кліматичні зміни; реформа інститутів глобального управління) та заходи, спрямовані на їхню реалізацію¹.

Основні тези Спільної декларації та заходи їх реалізації:

- проведення фінансових реформ, спрямованих на боротьбу з нерівністю і бідністю, зокрема через справедливе оподаткування надприбутків, упровадження глобальної мінімальної ставки податку для транснаціональних корпорацій;
- створення Глобального альянсу проти голоду та бідності (*Global Alliance against Hunger and Poverty*), у рамках якого передбачено обмін досвідом із забезпечення продовольчої безпеки та координація відповідних заходів на міжнародному рівні;
- підтримка країн, що розвиваються – через фінансування кліматичних ініціатив та проєктів розвитку;
- залучення до G20 Африканського Союзу як повноправного члена для посилення голосу Африки у вирішенні глобальних питань;
- боротьба зі змінами клімату через прискорення реалізації Паризької кліматичної угоди та інвестування у відновлювальну енергетику;
- зміцнення системи охорони здоров'я, сприяння справедливому розподілу медичних технологій, зокрема вакцин, задля запобігання пандеміям;
- розвиток цифрової інфраструктури та розширення можливостей користуватися Інтернетом, що поліпшить доступ до освіти та скоротить нерівність між країнами; вирішення питань етичного використання ШІ та захисту даних; протидія дезінформації, переслідуванням, поширенню мови ненависті та іншим цифровим злочинам.

Питання безпекової ситуації та реформування Радбезу ООН:

- висловлюється стурбованість щодо катастрофічної гуманітарної ситуації в Секторі Газа та ескалації в Лівані, підтверджено право Палестини на самовизначення та відданість баченню дводержавного рішення (Ізраїль і Палестинська держава) у визнаних міжнародним правом і відповідними резолюціями ООН кордонах;
- наголошується на людських стражданнях та негативному додатковому тиску війни в Україні на глобальну продовольчу та енергетичну безпеку, ланцюжки постачань, макрофінансову стабільність;
- вітаються всі актуальні та конструктивні ініціативи, що підтримують «всеосяжний, справедливий і міцний мир», виходячи з цілей і принципів Статуту ООН; критично важливими є мирні розв'язання конфліктів та зусилля щодо вирішення криз через дипломатію і діалог;

¹ G20 Rio de Janeiro Leaders' Declaration. 19 November 2024. URL: <https://www.g20.org/en/documents/g20-rio-de-janeiro-leaders-declaration>

- пропонується реформувати структуру Радбезу ООН у спосіб її розширення; таке рішення має поліпшити представництво недостатньо репрезентованих регіонів Африки, Азійсько-Тихоокеанського регіону, Латинської Америки і Карибського басейну.

«Українське питання» на саміті не розглядалося. За час повномасштабного вторгнення РФ Україну вже вдруге не запросили на зустріч G20 (вперше – у 2023 р. у Нью-Делі, Індія). Фактично було проігноровано символічну дату – 1000 днів опору російській збройній агресії. Підсумкова декларація саміту хоча і закликає до «всеосяжного, справедливого і міцного миру», не затаврувала російське вторгнення.

Засудивши «загрозу силою чи її застосуванням з метою захоплення територій», лідери «двадцятки» жодного разу не згадали РФ. На відміну від комюніке минулих років, відсутній осуд погроз застосування ядерної зброї, немає вимог припинення атак на продовольчу та енергетичну інфраструктуру України.

За повідомленнями ЗМІ, Л. І. Лула да Сілва оприлюднив текст комюніке в перший день роботи саміту під час завершення пленарного засідання, коли були відсутні лідери Франції, Німеччини і США. Головуючий заходу президент Бразилії вчинив так навмисне, аби утриматися від більш різких формулювань, на яких наполягали західні політики². Bloomberg стверджує, що навіть заклик припинити руйнування української інфраструктури зустрів опір Бразилії, яка таким чином намагається «уникнути порушення інших чутливих питань з боку різних держав»³.

За інформацією ЗМІ, президент Туреччини Реджеп Тайїп Ердоган планував репрезентувати на саміті G20 власний план врегулювання війни в Україні у спосіб заморожування конфлікту на нинішніх лініях фронту⁴. Проте вже за день така інформація була спростована Центром боротьби з дезінформацією директорату з комунікацій адміністрації президента Туреччини.

Так само не справилися очікування щодо наполегливого просування китайсько-бразильської «мирної ініціативи», основні положення якої є неприйнятними для України, а РФ дають можливість отримати політичний простір для продовження агресії.

Складність досягнення консенсусу довкола тексту спільного комюніке саміту із більш ніж обережними формулюваннями та розмитими закликами до миру без засудження когось із учасників, свідчить про кризу дипломатичних комунікацій і про поглиблення протиріч між позицією Заходу та групою держав, які входять до G20 і дедалі більше орієнтуються на точку зору учасників блоку БРІКС (міжнародна організація найбільших за площею та населенням країн, що розвиваються – від англ. Brazil, Russia, India, China, South Africa –Бразилія, Росія, Індія, Китай, ПАР).

² Lula cuts G20 discussion short on Ukraine, irking Europeans. 19 Nov. 2024. Reuters. URL: <https://www.reuters.com/world/lula-cuts-g20-discussion-short-ukraine-irking-europeans-2024-11-19/>

³ Scholz, Macron Push for Tougher G-20 Language on Wars. Bloomberg. 18 Nov. 2024. URL: <https://www.bloomberg.com/news/live-blog/2024-11-18/g-20-summit-in-rio-de-janeiro-nov-18>

⁴ Zelenskiy Pressured to Find Ways to Negotiate With Putin. Bloomberg. 17 Nov. 2024. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2024-11-17/ukraine-war-latest-allies-are-leaning-on-zelenskiy-for-away-to-end-the-war>

Таку невизначеність частково можна пояснити очікуваннями кардинальних змін у зовнішньополітичному курсі новообраного президента США Дональда Трампа насамперед у питаннях завершення війни в Україні, ситуації на Близькому Сході, майбутніх американо-китайських відносинах та ймовірних запровадженнях нових тарифів на імпорт до США з ЄС та КНР.

По завершенню саміту головування в G20 офіційно перейшло до Південно-Африканської Республіки (ПАР), представник якої Сиріл Рамафоса заявив про прагнення розвивати здобуток Бразилії у вирішенні глобальних проблем подолання бідності й досягнення соціальної стабільності.